

TNTL

Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde

Uitgegeven vanwege de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden

Deel 132 (2016), afl. 4

Uitgeverij Verloren

ISSN 0040-7550

ISBN 978-90-8704-635-4

TNTL verschijnt viermaal per jaar; een jaargang bevat tenminste 320 bladzijden.

Redactie

dr. S. Bax, dr. Y. van Dijk (redacteur boekbeoordelingen), dr. C.J. van der Haven, dr. M. Hogenbirk, M. Kestemont (webredacteur), dr. P.H. Moser, dr. F. Van de Velde, dr. H. Van de Velde, dr. F.P. Weerman, dr. M. van Zoggel

Redactieraad

dr. B. Besamusca (Utrecht), dr. L.M.E.A. Cornips (Amsterdam), dr. P. Couttenier (Antwerpen), dr. D. De Geest (Leuven), dr. R. Howell (Madison, WI), dr. M. Hüning (Berlijn), dr. A.B.G.M. van Kalmthout (Amsterdam), dr. M. Kemperink (Groningen), dr. J. Konst (Berlijn), dr. E.J. Krol (Praag), dr. M. van Oostendorp (Amsterdam), dr. H.-J. Schiewer (Freiburg), dr. A. van Strien (Amsterdam), dr. M. Van Vaeck (Leuven), dr. B. Vervaeck (Leuven), dr. R. Willemyns (Brussel)

Redactiesecretariaat

Huygens Instituut der KNAW

t.a.v. dr. M. van Zoggel

Postbus 10855

1001 EW Amsterdam

redactiesecretaris@tntl.nl

Abonnementen

Regulier €60,-; studenten en onderzoekers (AIO's & OIO's) €40,-; instellingen €90,- (telkens per jaargang, incl. verzendkosten). Abonnees buiten de Benelux wordt €10,- verzendkosten in rekening gebracht. Losse nummers kosten €15,-.

Uitgever en abonnementenadministratie

Uitgeverij Verloren, Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum, www.verloren.nl

telefoon 035-6859856, e-mail info@verloren.nl

rekening NL44INGB0004489940

Auteursrechten

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. No part of this publication may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inleiding

Emoties in taal en literatuur

Dit themanummer van *TNTL* sluit aan bij een bredere tendens, de zogenaamde *emotional turn*, die zichtbaar is in zeer uiteenlopende wetenschapsgebieden. Binnen de Nederlandse taal- en letterkunde is de studie van emoties de laatste jaren een geliefde invalshoek geworden. Neerlandici combineren in hun studies over emoties veel verschillende vakgebieden, ook van buiten de geesteswetenschappen, maar profiteren daarbij slechts mondjesmaat van raakvlakken tussen letterkundige en taalkundige methoden. *TNTL* is een uitstekende plaats om die raakvlakken te verkennen. Als een van de weinige tijdschriften waarin taalkundige en letterkundige artikelen nog naast elkaar opgenomen worden, biedt het ongeveer jaarlijks een forum, in de vorm van een themanummer, waarin een onderwerp dat beide onderzoeksdomeinen bezighoudt belicht wordt vanuit diverse hoeken. Tot een gezamenlijk interdisciplinair taalkundig-letterkundig artikel is het in dit nummer niet gekomen, maar de opgenomen artikelen bieden samen wel een aardige beknopte kleurencatalogus van lopend onderzoek naar emoties in taal en literatuur, en het is dan ook gerechtvaardigd dat ze hier in één rug gebonden worden, zodat de wellicht in eerste instantie vakspecifiek geïnteresseerde abonnee over het hek heen kan kijken naar wat er in het belendende domein gebeurt. Deze inleiding is bescheiden, en beperkt zich tot een korte bespreking van elk van de afzonderlijke bijdragen. We dragen geen program uit, en zijn er ook niet op uit een historiografisch overzicht te brengen van interesse in emoties in taal en literatuur.

1 Emoties en taalkunde

Een belangrijke functie van taal is informatieoverdracht. Als taalkundigen onderzoeken hoe dat proces verloopt, richten ze hun aandacht vaak vooral op de overdracht van objectieve, propositionele inhouden. Ze ontwerpen geformaliseerde systemen, zoals de formele semantiek, om die inhouden te beschrijven. Dat taal ook emotionele informatie bevat, die al dan niet bewust in de boodschap geëncodeerd wordt, is op zichzelf geen onbekend idee, maar het blijkt moeilijk om greep te krijgen op zulke subjectievere aspecten. In dit themanummer brengen we artikelen samen van auteurs uit twee verschillende theoretische benaderingen, de generatieve taalkunde en de kwantitatieve gebruiksgebaseerde taalkunde, die hun licht laten schijnen over de rol van emotie in respectievelijk de syntaxis en het lexicon.

Norbert Corver heeft het in zijn artikel 'Emotion in the Build of Dutch' over de manier waarop affectieve informatie verpakt wordt in de taalstructuur. Daarbij is een grote rol weggelegd voor 'onverwachtheid', wat een raakpunt vormt tussen de emoties van de taalgebruiker en de primair informatie-gedreven functie van taal. Onverwachtheid wordt uitgedrukt door formeel af te wijken van het reguliere

signaal. Corver geeft een breed overzicht van de grammaticale middelen waarover het Nederlands beschikt om zo'n afwijking te markeren.

In hun artikel 'Lexicale homogeniteit en lexicale voorkeur in de Nederlandse woordenschat van emoties' gaan Jocelyne Daems, Eline Zenner en Dirk Geeraerts de rol van emotie na in lexicale homogeniteit – d.w.z. de mate waarin concepten uitgedrukt worden door dezelfde term – in emotionele uitdrukkingen. Door toepassing van geavanceerde statistische methoden laten ze zien dat naast leeftijd, woordsoort, morfologie en woordlengte ook de basisemotie een belangrijke rol speelt in het relatieve succes van woorden.

2 Emoties en literatuurwetenschap

In de literatuurwetenschap heeft emotieonderzoek vele verschijningsvormen. Letterkundigen bestuderen emoties zowel vanuit het perspectief van de receptie van teksten door een historisch of modern publiek van luisteraars of lezers, als vanuit de verbeelding van emoties binnen teksten en literaire genres. Daarbij worden dikwijls inzichten uit andere wetenschappen gebruikt, zoals (neuro-)psychologie, psychiatrie of sociaaleconomische en culturele studies. In dit themanummer zijn vier artikelen opgenomen die de breedte en variatie van emotieonderzoek naar historische en moderne teksten laten zien.

Zo beschrijft Frank Brandsma in 'De X-factor van de Arturroman' het grote palet aan emoties dat de middeleeuwse Arturroman laat zien vanuit het perspectief van personages die emoties spiegelen. Moderne neuropsychologische inzichten verklaren de procedés waarmee auteurs als Chrétien de Troyes in hun romans complexe emoties op een aantrekkelijke en affectieve manier overbrachten op hun publiek.

Freya Sierhuis onderzoekt in 'The Passions in the Literature of the Dutch Golden Age' de literaire en performatieve functie van emoties in vroegmoderne devotionele poëzie, bijbels drama en wraaktragedies. Ze verbindt de uitdrukking van zeer sterke emoties in deze teksten met medische en moraalfilosofische discoursen over lichaam en ziel, rede en passie. Sierhuis laat tevens zien dat emoties als medelijden, wraak of schaamte in toneelteksten en bijvoorbeeld pamfletten ook kunnen aanzetten tot politieke actie.

Esther Op de Beek richt zich in haar artikel 'Het heerst als een wrede dictator' op een specifieke emotie: geluk. Ze analyseert Ivo Victoria's *Gelukkig zijn we machteloos* (2011) vanuit de wisselwerking tussen geluk en verschillende vormen van angst. Recente filosofische en cultuurwetenschappelijke discussies in het onderzoek over geluk als maatschappelijk discours vormen de basis van haar betoog, waarin ze concludeert dat Victoria's roman het huidige dominante discours over 'de plicht gelukkig te worden' bevraagt.

Max van Duijn tenslotte, begeeft zich in zijn artikel 'Van binnenuit bekeken' op het terrein van de cognitieve literatuurwetenschap. Hij baseert zich op de zienswijze van Lisa Zunshine, waarin ingebedde perspectieven in literaire teksten gekoppeld worden aan cognitieve vermogens van de lezer en aan literaire kwaliteit. Van Duijn past deze aanpak toe op een fragment uit Virginia Woolfs *Mrs Dalloway* en op de vertelsituatie in Yves Petry's *De maagd Marino*. Hij pleit uiteinde-

lijk voor de uitwisseling van inzichten en analysemodellen tussen literatuurwetenschappers en cognitiewetenschappers.

Dit themanummer biedt, kortom, een staalkaart van recente perspectieven en methoden om emoties in taal en literaire teksten te onderzoeken. Daarbij gaat het niet alleen om het overdragen van kennis van die gevarieerde onderzoekspraktijk, maar, toepasselijk, ook om de affectieve component: de auteurs van de artikelen en de redactie van *TNTL* hopen u vooral te inspireren!

Indienen van kopij

Kopij wordt bij voorkeur ingediend als attachment bij een e-mail. Bij toesturing via gewone post dient de kopij te worden ingeleverd op twee prints, met vermelding van het aantal woorden. Behoud altijd zelf een kopie van de kopij.

Door de redactie aanvaarde kopij geldt als definitieve tekst. Wijzigingen in de drukproeven, anders dan verbeteringen van zetfouten, kunnen de auteur in rekening worden gebracht door de uitgever.

Met het inleveren van kopij geeft de auteur toestemming voor digitale publicatie op de website van *TNTL* en van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL).

Omvang

De maximale omvang van een artikel bedraagt 10.000 woorden, inclusief noten en bibliografie. Het artikel dient te beginnen met de titel en de auteursnaam, gevolgd door een samenvatting in het Engels van ten hoogste 100 woorden. Vermeld na de hoofdttekst het adres van de auteur. Indien gewenst kan ook het e-mailadres worden vermeld.

Een boekbeoordeling beslaat in de regel 750-1500 woorden. Deze begint met een titelbeschrijving van het besproken werk (uitgever, ISBN en prijs vermelden) en eindigt met de naam van de bespreker.

Richtlijnen voor het te hanteren verwijzingssysteem en voor de opmaak van de kopij zijn te vinden op de *TNTL*-website, www.tntl.nl.

Overdrukken

Auteurs van artikelen ontvangen 10 gratis overdrukken van hun bijdrage. Auteurs van een boekbeoordeling of een signalement ontvangen een elektronische overdruk van hun bespreking.

[T]he representation of emotion, particularly vehement emotions such as spiritual sorrow, extreme grief and desire for revenge challenges us to reconsider our preconceptions about the way in which we assume people understood the opposition between body and soul, reason and passion. Complicating the idea of a direct relationship between the available medical or moral-philosophical discourses on the nature of the passions and their literary expression, the representation of extreme emotion calls for more open, flexible reading strategies that give more leeway to tension or contradiction between different emotional discourses, and that acknowledges that the subversive potential of emotional excess can be celebrated, or politically exploited, as well as suppressed or contained.

